

بیتون اسلام
بیتون شریعت و قانون
پروگرام ماستری تنظیمات اسلامی

دولت جمهوری اسلامی افغانستان
وزارت تحصیلات عالی
ریاست بیتونهای خصوصی

استفشار و تأثیرات آن در پرتو آیات قرآن مجید

(رساله ماستری)

محصیل : صوفیا احمدی

استاد رهنما: پوهاند دوکتور عبد الله نور عباد

سال : ۱۴۰۱ هـ ش

پوهنتون سلام
پوهنځی شرعیات و قانون
پروگرام ماستری تعلیمات اسلامی

دولت جمهوری اسلامی افغانستان
وزارت تحصیلات عالی
ریاست پوهنتونهای خصوصی

استغفار و تأثیرات آن در پرتو آیات قرآن مجید

(رساله ماستری)

محصل : صوفیا احمدی

استاد رهنما: پوهاند دوکتور عبد الله نور عباد

سال : ۱۴۰۰ هـ ش

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

پوهنتون سلام

پوهنځی شرعیات و قانون

دپارتمنت تفسیر و حدیث

بورده ماستری

تصدیق نامه

محترم صوفیا بنت غلام محمد ID نمبر Sh-mst-97-452 محصل دور چهارم تفسیر و حدیث، از پایان نامه ماستری خویش زیر عنوان: استغفار و تأثیرات آن در پرتو آیات قرآن مجید به روز پنجشنبه تاریخ ۱۴۰۰/۰۵/۱۳ هـ ش موفقانه دفاع نمود، و از نظر هیأت ژوری مستحق ۹۲ (نمره به عدد) نوردود (نمره به حروف) گردید، موفقیت شان را از الله متعال خواهانیم.

امضاء اعضای هیأت ژوری:

ردیف	نام استاد	عضویت	امضاء
۱	دکتور عبد الباری حمیدی	عضو هیأت	
۲	دکتور فصیح الله عبد الباقي	عضو هیأت	
۳	دکتور عبد الله نور عباد	رهنما و رئیس جلسه دفاعیه	

..... معاون علمی

..... آمر بورده ماستری

خلاصه بحث

انسانها بر اثر غفلت، نادانی و سرکشی و هوای نفس همواره در معرض گناه اند و از سوی دیگر هیچ کسی نمیتواند حقوق الله متعال را آن چنان که شایسته مقام باعظمت الله است بجا آورد؛ بلکه هر انسان به اندازه شناخت و معرفت و استطاعت خویش به این امر میپردازد؛ بناءً هیچ یک از بندگان الله متعال مستغنی از استغفار و طلب آمرزش نمیشوند. بنابراین ضرورت و نیاز انسان ها به رهنمایی های الله متعال و رسول الله p در رابطه به نجات شان از عواقب ناگوار و زشتی گناه و اینکه استغفار راه حل مشکلات است. بدین منظور بنده خواست تا موضوع استغفار را از دیدگاه مصدر اول شریعت که قرآن کریم است مورد بحث قرار دهم. قابل ذکر است که استغفار طلب مغفرت از الله متعال است، بدین معنی که بنده از مبتلا شدن به عذاب الهی در امان بماند.

اصل در حکم، استغفار مندوب است، اگر به غیر از ارتکاب گناه باشد، ولی حکم آن از مندوب به درجه وجوب میرسد زمانی که استغفار به منظور توبه از گناه و گاهی استغفار حکم حرام را میگیرد. مانند: استغفار برای کفار. بنابراین می توان گفت که حکم استغفار بر علاوه اینکه نظریه تفاوت معنی متفاوت میگردد، حکم آن نظریه اشخاص که ما برای آنها استغفار می نمایم نیز متفاوت میگردد.

بناءً استغفار برای مؤمنان از جمله خود شخص، والدین، اعضای خانواده و همه مؤمنان چه در حیات ایشان باشد یا بعد از حیات جواز و مورد تشویق شریعت اسلام قرار گرفته است. استغفار نیاز همگانی بوده، حتی انبیاء p نیز به استغفار توسل جسته اند؛ آیات قرآن کریم نشان دهنده آن است که انبیاء p نیز از استغفار مستثنی نبوده اند، مانند: آدم، نوح، ابراهیم، داود p و.... اهم تر اینکه قرآن در موضع که از خطایی آنها حکایت میکند در پی آن از قبولیت استغفار آنها از جانب الله متعال نیز خبر میدهد؛ پس با پیروی از انبیاء p شایسته است تا مومنان زمانی که مرتکب گناه و خطا میشوند لحظه ای را در استغفار تاخیر ننمایند و امید قبولیت آنرا داشته باشند.

از دیدگاه اسلام هر عمل نیک یا ناپسند که مورد امر و نهی قرار گرفته است برای مرتکب آن تأثیرات دنیوی و آخروی را در پی دارد، این آثار به تناسب خوب یا بد بودن رفتار ها تجلی پیدا میکند. استغفار نیز مانند هر رفتار نیکویی که شریعت به آن امر کرده است، تأثیراتی را در دنیا و آخرت به همراه دارد که تأثیرات دنیوی استغفار مصونیت از عذاب الهی، استجابیت دعا، تجدید ایمان، افزایش قوت و نیرو، جلب محبت و رحمت الهی، افزایش و وسعت روزی، نزول باران،

از دیاد فرزند و اموال و امثالهم میباشد و تأثیرات اخروی استغفار مغفرت و بخشش الهی و دخول بهشت است، که مطلوب حقیقی و آروزی هر مومن میباشد.

شکی نیست که هر تحقیق روش خاص خود را دارد و روشی را که در حوزه های تفسیر و علوم القرآن، حدیث و علوم آن به کار برده میشود بیشتر روش استقرایی، وصفی و تحلیلی میباشد؛ که بنده نیز در این تحقیق از تتبع و استقراء کار گرفته و روش بحث درین تحقیق مطابق منهج و روش تفسیر موضوعی میباشد. همچنان جهت غنامندی هر چه بیشتر رساله هذا از بحث میدانی نیز استفاده به عمل آمده است.

واژه های کلیدی: استغفار، توبه، عفو، مغفرت، الغفور، تکفیر

فهرست موضوعات

عناوین.....	صفحات
ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.....	مقدمه

فصل اول

مفهوم استغفار و اهمیت آن

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.....	مبحث اول: مفهوم استغفار
ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.....	مطلب اول: معنی لغوی و اصطلاحی استغفار
ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.....	مطلب دوم: کلمات مرتبط به استغفار
ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.....	مطلب سوم: بحث میدانی در مورد مفهوم و تفاوت استغفار با توبه

DEFINED.

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.....	مبحث دوم: اهمیت و جایگاه استغفار
ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.....	مطلب اول: جایگاه استغفار در قرآن کریم
ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.....	مطلب دوم: اهمیت استغفار در اسماء الحسنی
ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.....	مطلب سوم: نتیجه و آثار مرتب بر ایمان به اسماء الحسنی (الغافر، الغفور، الغفار)

BOOKMARK NOT DEFINED.

فصل دوم

احکام استغفار و شروط آن

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.....	مبحث اول: حکم استغفار
ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.....	مطلب اول: حکم استغفار برای مؤمنان
ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.....	مطلب دوم: حکم استغفار برای غیر مؤمنان
ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.....	مطلب سوم: حکم استغفار گروهی و انفرادی
ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.....	مطلب چهارم: حکم استغفار جهر و خفیه
ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.....	مطلب پنجم: بحث میدانی در مورد استغفار برای دیگران و روش استغفار

BOOKMARK NOT DEFINED.

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.....	مبحث دوم: شروط استغفار
ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.....	مطلب اول: توبه
ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.....	مطلب دوم: ندامت و پیشیمانی

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED..... مطلب سوم: استقامت و اصلاح
ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED..... مطلب چهارم: همراهی قلب با زبان
ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED..... **مبحث سوم:** انواع استغفار کننده گان (برای مومنین)
DEFINED.

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED..... مطلب اول: استغفار ملائک برای مومنان
ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED..... مطلب دوم: استغفار انبیاء π برای مومنین
ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED..... مطلب سوم: استغفار مومنان برای مومنان
ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED..... **مبحث چهارم:** آداب استغفار
ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED..... مطلب اول: تفیید به صیغه های مأثور استغفار
ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED..... مطلب دوم: استغفار در اوقات وارد در قرآن
ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED..... مطلب سوم: عدد وارد استغفار در قرآن

فصل سوم

استغفار انبیاء π

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED..... **مبحث اول:** عصمت انبیاء π
ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED..... مطلب اول: مفهوم عصمت
ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED..... مطلب دوم: عصمت انبیاء قبل از بعثت
ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED..... مطلب سوم: عصمت انبیاء بعد از بعثت
ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED..... **مبحث دوم:** نمونه های از استغفار انبیاء π
ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED..... مطلب اول: استغفار آدم \cup
ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED..... مطلب دوم: استغفار نوح \cup
ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED..... مطلب سوم: استغفار ابراهیم \cup
ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED..... مطلب چهارم: استغفار داود \cup
ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED..... مطلب پنجم: استغفار سلیمان \cup
ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED..... مطلب ششم: استغفار موسی \cup
ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED..... مطلب هفتم: استغفار محمد ρ
ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED..... مطلب هشتم: نتایج گرفته شده از استغفار انبیاء π

فصل چهارم

اسباب مغفرت و تأثیرات استغفار

مبحث اول: اسباب مغفرت.....	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
مطلب اول: توبه	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
مطلب دوم: ایمان.....	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
مطلب سوم: اعمال صالح و نیک.....	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
مطلب چهارم: استمرار بر ایمان، عمل نیک و توبه ..	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
مبحث دوم: تأثیرات دنیوی استغفار	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
مطلب اول: تأثیرات معنوی استغفار در دنیا	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
مطلب دوم: تأثیرات مادی استغفار در دنیا	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
مبحث سوم: تأثیرات اخروی استغفار	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
مطلب اول: تأثیرات معنوی استغفار در آخرت	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
مطلب دوم: تأثیرات حسی استغفار در آخرت	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
مبحث چهارم: بحث میدانی در مورد تأثیرات استغفار	ERROR! BOOKMARK NOT

DEFINED.

نتیجه گیری.....	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
پیشنهادات	4
فهرست آیات های قرآنی.....	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
فهرست احادیث نبوی	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
فهرست اعلام	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
فهرست منابع و مصادر	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
خلاصه البحث.....	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
ضمائم.....	۱۲۳

نتیجه گیری

از تحریر این پایان نامه به نتایج ذیل میرسیم:

➤ استغفار از موضوعات مهم قرآن کریم است اصل وریشه آن (غفر) بوده که در ۲۳۳ جای از قرآن با صیغه های متفاوت وارد است. استغفار به معنی طلب ستر و پوشش ولی ستر و پوششی که محو گناه و ازاله اثر زشت گناه را در پی دارد. زیرا حقیقت استغفار محافظت از شرگناه میباشد.

➤ استغفار دربردارنده توبه و توبه دربردارنده استغفار است. زیرا هرکدام درمعنی و مفهوم دیگری جای دارد. اگر استغفار و توبه همراهی هم بیایند استغفار به معنی طلب امان و وقایه از شربدی های گذشته و توبه به معنی بازگشت و درخواست محفوظ شدن از شرنفس و اعمال بدی است که ممکن در آینده صورت پذیرد. ولی در صورت که هرکدام به تنهایی به کار برود هر دو معنی را دربرمیگیرد.

همچنان نتیجه می شود که استغفار، توبه، عفو و تکفیر با وجود تفاوت معنی لفظی درمعنی اصطلاحی باهم ارتباط دارند. و آن اینکه درمعنی هریک آنها ازاله گناه شامل و هدف مشترک در آنها همانا نجات از شر گناهان و عذاب الهی در دنیا و آخرت میباشد. و همچنان استغفار نیاز همه گانی بوده و انبیاء π نیز به استغفار توسل جسته اند که طبق نتیجه گرفته شده از بحث میدانی اکثریت پاسخ دهنده گان نیز براین عقیده معتقد اند.

➤ حکم استغفار نظریه تفاوت معنی، متفاوت می گردد. زیرا اگر معنی استغفار پذیرفتن اسلام و توبه و برگشت از کفر و شرک و سایر گناهان باشد، واجب است حتی تاخیر در آن جایز نیست. ولی اگر استغفار دعا مؤمن از الله متعال باشد تا گناهان وی را پوشانده و محو کند پس حکم آن مندوب است.

➤ یکی از نکات که استغفار را از توبه متمایز می سازد این است که شخص بر علاوه خودش میتواند برای دیگران از جمله مؤمنان نیز استغفار نماید. طوریکه آیات متعددی شاهد براین مسئله می باشد و درین پایان نامه به تفصیل ذکر گردیده است. ولی درین آیات برخی از کسانی اند که استغفار برای آنها از جانب الله متعال بطور صریح منع شده است که این گروه شامل کافر، مشرک و منافق می باشد.

طبق بحث میدانی اکثریت پاسخ دهنده گان که مفهوم درست استغفار را ارائه کردند عقیده براین اند که شخص میتواند برای دیگران نیز استغفار کند و اندکی این پاسخ دهنده گان که استغفار به دیگران را درست نمیداند ممکن استغفار را با توبه خلط نموده اند.

➤ همچنان بنابراین رساله نتیجه می شود که استغفار به شکل جهر، خفیه، جمعی و انفرادی جواز دارد ولی استغفار خفیه در حالت انفرادی بنابراینکه از ریا دور و به اخلاص نزدیکتر است دارای افضلیت می باشد.

➤ استغفار با دربر داشتن شروط مانند توبه ندامت اصلاح و همراهی قلب با زبان طلب کامل می شود زیرا انسان زمانی طلب مغفرت از الله متعال میکند که حس ندامت و تصمیم عدم برگشت برگناه را داشته باشد. و همچنان استغفاری مورد پذیرش الله متعال قرار می گیرد که باحضور قلب همراه باشد نه اینکه در زبان جاری کنند ولی قلب از آن غافل باشد. وقتی چنین باشد آنگاه است که انسان به اصلاح خویش پرداخته و برایمان و اعمال نیک استقامت می داشته باشد

➤ نتیجه میشود که طبق آیات قرآن کریم کسانی که برای مؤمنان استغفار می کند پیامبران، ملائکه و برادران مؤمن آنها می باشند. و انسان با داشتن ایمان مستوجب استغفار آنها شده می تواند. زیرا پیوند ایمان مستحکمترین و با فضیلتترین پیوند است چون این پیوند است که ملائک در آسمانها برای مؤمنین روی زمین استغفار می کند.

➤ از جهت اینکه استغفار دعا و عبادت است باید مؤدبانه با ید با مراعات آداب به آن پرداخته شود. زیرا استغفار در مکان مقدس و اوقات ذکر شده در قرآن، موثرتر و به اجابت نزدیکتر می باشد.

➤ همچنان استغفار با صیغه های وارد در قرآن و سنت بهتر از صیغه و الفاظ دیگر می باشد. زیرا این صیغه ها را الله متعال بنابر تمام مزایا و منافع دنیوی و مصلحت های اخروی در قرآن و پیامبرم در سنتش بیان نموده است. و علما و اهل علم ضرر، نتیجه و عاقبت آنرا برای مؤمنان بیان نموده اند.

و هم نظر به نتیجه که از بحث میدانی بدست آمده است بیشترین صیغه ئی که بین مردم استفاده میشود (أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ) است. هرچند اکثریت مردم از منابع درست صیغه های استغفار استفاده شده آگاهی ندارند ولی اکثر صیغه های مستعمل بین مردم از صیغه های مسنون و شرعی میباشد.

➤ نتیجه بدست آمده از بحث میدانی نشان میدهد که مردها نظر به زنها بیشتر به استغفار میپردازند هرچند استغفار برای هر عاصی واجب و درحق همه انسانها چه مرد باشد و یا زن مستحب است. ولی طبق فرموده پیامبرم درحق زنها مؤکد تر است.

➤ مغفرت الهی آنچه است که هر فرد مسلمان و مؤمن دنبال آن است و همواره در دنیا در تلاش است تا بدین مقصد نایل گردد. الله متعال اسباب زیادی را برای مغفرت انسانها در دنیا مهیا

نموده است که اهم ترین آنها ایمان و توحید الله متعال سپس اعمال نیک که آیات قرآن و احادیث نبوی^ص شریف بر آن صراحت دارد میباشد. ولی در صورتیکه این ایمان و اعمال سرشار از اخلاص باشد در غیر آن سبب حصول مغفرت الهی قرار نخواهد گرفت.

➤ نتیجه اخیر گرفته شده از این رساله این است که استغفار واقعی و با اخلاص بر علاوه اینکه سبب تقرب بنده با الله^ص می گردد منتج به آثار دنیوی و اخروی دیگر نیز می شود که انسان با وسیله جستن بر استغفار میتواند از این آثار مادی و حسی بهره مند گردیده، سعادت دارین را نصیب گردد.

نظربه تحقیق که در بحث میدانی صورت گرفته است در مجموع اکثریت پاسخ دهنده گان چه به سطح آگاهی دینی بلند قرار دارند یاخیر به این مسئله معتقد اند که استغفار دارای تأثیرات دنیوی و اخروی میباشد. همچنان اکثر آنها تأثیرات استغفار را در حیات شان ملا حظه نموده اند و بیشترین این تأثیرات احساس آرامش اطمینان قلبی و حل مشکلات ، گشایش امور میباشد.

پیشنهادات

- ✓ تدویر کنفرانسها و سیمینارهای علمی در مورد استغفار.
- ✓ تدریس استغفار ضمن مضامین علوم دینی و ثقافتی در مراحل تعلیمی و تحصیلی.
- ✓ آگاهی عامه مردم از استغفار از طریق رسانه .
- ✓ تربیه خانواده ها بر استغفار و در پیش گرفتن آن میان افراد خانواده.
- ✓ تحقیق بیشتر در مورد استغفار از نکته نظر احادیث نبوی p بصورت مفصل بنابر عدم گنجایش این رساله.

بخاطر دسترسی به متن کامل این تحقیق مراجعه شود به:

پوهنتون سلام، کتابخانه مرکزی چهار راهی گل سرخ، سرک کلوله پشته

و یا هم به ایمیل آدرس ذیل تماس گرفته شود:

salamresearchcentre@salam.edu.af